

Sagsøgerens påstand

6.1. Indledning

De to første udgaver af denne bog kritiserede de tidligere bestemmelser om ærekrænkelser i straffeloven fordi de ikke gav nogen præcis vejledning om hvornår et udsagn er en strafbar ærekrænkelse.

Årsagen hertil var først og fremmest at ordet ære ikke i sig selv muliggør en nøjagtig beskrivelse af ytringsfrihedens grænse når det gælder injuriersager. Derved skaber straffeloven et juridisk ingenmandsland både for den advokat som skal råde en klient i en injuriersag, og for den domstol som i en injuriersag skal finde ytringsfrihedens grænse.

Anden udgave af denne bog fra 2016 udvidede kritikken med et forslag om en ophævelse af § 267 om ærekrænkelser mod en mindre udvidelse af § 165 om falsk anklage; men Folketinget vedtog i 2018 trods kritikken af de gamle bestemmelser, i overensstemmelse med Straffelovrådets betænkning nr. 1573 fra 2017 at føre den hidtidige § 267 om krænkelse af æren videre uden at ændre andet end bestemmelsens redaktionelle opbygning. Derfor er det stadig nødvendigt for advokaten som skal rådgive om en injuriersag at overveje klientens sag i et lidt større perspektiv end ved blot at læse lovens tekst.

Enten har klienten præsteret en »udtalelse eller anden meddelelse eller foretager en handling, der er egnet til at krænke nogens ære« eller også er klienten utilfreds med en andens »udtalelse eller anden meddelelse eller foretager en handling, der er egnet til at krænke« klientens ære.

Men hvad vil det sige at nogens *ære* er krænket?

Ordet ære kom ifølge Peter Skautrup¹ ind i vores sprog gennem Valdemars-tidens hof- og ridderliv. Men over for den klient som

1 Peter Skautrup: Det Danske Sprogs Historie. Gyldendal 1944. Første Bind s. 301.

påberåber sig Valdemartidens æresbegreb – typen er bestemt ikke ualmindelig i dag – kan det anbefales at erindre den sindrige ridder don Quixote som da hans dømmekraft »helt var gået fløjten« kom på den besynderligste tanke »en gal mand nogen sinde har haft i denne verden, idet han både for at øge sin egen ære og tjene republikken fandt det passende og nødvendigt at blive farende ridder og drage rundt i den ganske verden med sin udrustning og sin hest for at lede efter eventyr og udøve det, han havde læst, at de farende riddere gjorde, idet han hævnedede alle slags krænkelser og udsatte sig selv for farer og vanskelige situationer, hvor han vandt sig et evigt navn og ry ved at bringe dem til en lykkelig afslutning ... »² Det kan ikke tilrådes advokaten at citere Cervantes Saavedra, men kun at tænke på ham ved overvejelsen om hvorvidt man vil påtage sig at føre sag for en person som er indstillet på at ride i kamp mod vejrmøller.

Problemet ved at straffeloven stadig lader § 267 beskytte æren er at ordet i dag rummer mange af de betydninger, som i andre sprog kan være delt ud på flere betegnelser. f.eks. beskriver man i Frankrig æren som la glorie og le dignité m. v., og i injuriersager som contravention, l'honneur, la considération, l'expression outrageante, les termes de mépris eller invectives, alt sammen begreber som i Danmark rummes i ordet ære. Derfor fylder definitionerne af ordet ære i Ordbog over det danske Sprog 11 sider i bind 27 fra 1954. Først som nr. 5 under definitionerne finder vi en for injurielovgivningen relevant definition: »Det til en bestemt person (gruppe af personer) knyttede gode omdømme som personlighed, menneske, samfundsborger (beroende paa hans (hæderlige, smukke) livsførelse, forhold til andre mennesker og personlige egenskaber som hæderlighed, redelighed) og (ell.) vedk.s egen følelse af sit værd (som menneske, samfundsborger) ...«

I Den Danske Ordbog fra 2005 fylder definitionerne af begrebet ære kun en side, og den første definition er »personlig værdighed og omdømme ...«

Ingen af disse definitioner kan anvendes som grundlag for en dom i en injuriersag. Dertil er definitionerne alt for upræcise hvilket gennemgangen af domspraksis klart viser.

Ved rådgivning i æresager har jeg overvejet den filosofiske betydning af begrebet ære. I »Ethica Nicomachea« skriver Aristoteles (384-322 f. Kr.) således om æren:

2 Miguel de Cervantes Saavedra: Den sindrige ridder Don Quixote de la Mancha, på dansk ved Rigmor Kappel Schmidt, Centrum – Jyllands-Postens Forlag 1998 bd. 1 s. 36.

»... Men dannede folk og praktikere vælger æren, som vel også er et mål for det politiske liv. Men »ære« synes at være et for overfladisk svar i forhold til det eftersøgte gode. Og synes at gælde for dem, som ærer, snarere end for den, som æres ... Endvidere synes folk at jagte æren for at overbevise sig selv om, at de er gode. Og de søger den for at blive ærede af begavede folk og blandt dem, som kender den, og for dydens skyld. Og det er tydeligt, at de betragter dyden som vigtigere. Man kunne snart forledes til at tro, at det snarere var dyden, som var mål for det politiske liv ...«³

Harald Høffding har i »Etik« et svar på hvad en ære indebærer. Høffding beskriver ære og ejendom som:

»ydre Forlængelser af den personlige Frihed. For at kunne naa vort Maal er det ikke nok, at vi have Tro paa os selv; vi behøve også en vis Anerkendelse fra Andres Side. Også Andre man betragte os som et Væsen med en berettiget Ejendommelighed. Æren kommer under sunde Forhold af sig selv, som en Forudsætning, der ikke behøver at tildrage sig særlig Opmærksomhed, men som dog giver vor Optræden overfor Andre Tryghed og Fasthed. Det er usundt, naar Opmærksomheden for meget henledes paa det Billede, der aftegner sig af os i Andres Bevidsthed ...«⁴

Hverken Aristoteles' eller Høffdings etisk begrundede betragtninger om æren kan dog anbefales som grundlag for en grænsedragning i en procedure i en injuriersag mellem den strafbare ærekrænkelse og den sunde debat. Også disse definitioner er for brede til at kunne lægges til grund i en konkret sag.

Højesterets praksis fastslår at det materielle indhold af § 77 findes i lov nr. 285 af 29. april 1992 om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, herunder konventionens Artikel 8. Denne artikels første led lyder:

»Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance. ...«

For en dansk advokat er det imidlertid oplagt at spørge hvad respekten for privatliv, hjem og korrespondance kan have med dansk rets regler om injuriersager at gøre. I dansk ret er beskyttelsen af privatlivet navnlig indeholdt i grundlovens § 71 om forbud mod frihedsberøvelse på grund af politisk eller religiøs overbevisning eller afstamning. Endvidere

3 Her taget fra Aristoteles: Etikken. Oversat og udgivet af Søren Porsbog. Det lille Forlag, Frederiksberg 2000 s. 35.

4 Harald Høffding: Etik. 3. udg. København 1905, Gyldendalske Boghandel, s. 231.

nævnes som en privatlivsbeskyttelse efter dansk ret grundlovens § 72 om at boligen er ukrænkelig. Der findes også en vis beskyttelse i persondataloven, og i straffelovens § 264 d som straffer den som uberettiget vide-regiver meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold. Men ingen af disse bestemmelser drejer sig om, eller har været påberåbt eller anvendt i sager for danske domstole om ærekrænkelser.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er påvirket af fransk juridisk tænkning. Konventionens Artikel 8, 1. stk. lyder i den originale franske affatning: »1. Toute personne a droit au respect de sa vie privée et familiale, de son domicile et de sa correspondance ...« Den refererer til den franske Code Civils »Livre Premier – des personnes, titre premier – des droits civil« artikel 9 som definerer »la vie privée«: »Chacun a droit au respect de sa vie privée ...«

Artikel 9 er en del af Code Civils »Livre Premier Des Personnes, Titre Premier Des Droits Civil«.

Code Civil opstiller ingen præcis definition af hvad der ligger i retten til la vie privée. Domstolene har anvendt Code Civils artikel 9 i et bredt udsnit af sager om personers følelsesliv, familieliv, retten til privatliv i relation til helbredet, boligen, lønmodtagerens retsstilling, opholdssted og retten til eget billede.

I sager om erstatning for ærekrænkelser kan Code Civils artikel 9 også påberåbes, men injuriersager hører principielt til den i ytringsfrihedens historie betydningsfulde »Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse«.

I dennes artikel 29 indeholder en sondring mellem diffamation og injure som spiller en væsentlig rolle for Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10:

»■ Injure

Toute expression outrageante, termes de mépris ou invective, qui ne renferme l'imputation d'aucun fait précis. Dans la mesure où elle n'est pas précédée de provocations, l'injure est un délit lorsqu'elle est publique, et une contravention lorsqu'elle n'est pas publique.

■ Diffamation

Allégation ou imputation d'un fait, constitutive d'un délit ou d'une contravention selon son caractère public ou non, qui porte atteinte à l'honneur ou à la considération d'une personne ou d'un corps constitué.«

Injure svarer til det som i dansk ret før 2019 hed ringeagtstytringer, og diffamation svarer til hvad der før 2019 i dansk ret blev betegnet som sigtelser.

Et strafbart udsagn kan derfor efter fransk ret foreligge i form af en diffamation eller injure. De engelske oversættelser af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis benævner sondringen *statement of facts* og *value judgement*.

Straffelovrådets betænkning nr. 1563 om den nye § 269 anfører at »den gældende § 267⁵ ... sondrer »mellem sigtelser og fornærmelser«, og at Menneskerettighedsdomstolens praksis sondrer

»mellem *statement of facts* og *value judgement*, men hvor sidstnævnte sondring ikke svarer til sondringen i straffeloven. Når den foreslåede bestemmelse i § 269 kun udtrykkeligt omtaler beskyldninger, men i øvrigt ikke har en sondring mellem typer af ytringer, er det dels fordi, der efter rådets opfattelse ikke findes et passende dansk ord for *value judgement*, idet »værdidom« ikke findes at burde anvendes i en lovbestemmelse, dels fordi der er en glidende overgang mellem *statement of facts* og *value judgement*, som gør det vanskeligt at udforme en sondring mellem de to kategorier i en lovbestemmelse, hvilket også svækker værdien af en sådan lovmæssig sondring ...«

Denne konstatering svarer ikke til den sondring mellem *facts* og *value judgements* som går tilbage til sagen *Lingens v Austria case of 8 July 1986*.

Lingens redigerede et ugemagasin, og i flere artikler beskrev han ifølge dommen den østrigske kansler Bruno Kreisky med ordene:

»basest opportunism« [übelsten Opportunismus/kvalmende opportunisme],
»immoral« [unmoralisch/umoralisk] and
»undignified« [würdelos/uden værdighed].

Menneskerettighedsdomstolen fastslog:

§ 46: ». a careful distinction needs to be made between facts and value-judgements. The existence of facts can be demonstrated, whereas the truth of value-judgements is not susceptible of proof.«

»As regards value judgements the requirement of proof is impossible of fulfilment and it infringes freedom of opinion itself, which is a fundamental part of the right secured by Article 10 of the Convention.«

Det fremgår af citatet at domstolen sidestillede »statements of facts« med fransk lovgivnings »diffamation«, og dermed til den gamle § 267's

5 Straffelovrådets betænkning om freds- og ærekrænkelser. Betænkning nr. 1563 København 2017 s. 155.

»sigtelser«, og »value judgement« med fransk lovgivnings »injure« og den gamle § 267's »fornærmelige ord eller handlinger«.

Derfor er den gamle sondring mellem sigtelser og ringeagtsytringer i § 267 fortsat et praktisk redskab til forståelse både af § 267 som den er affattet i dag, samt af artikel 10 og artikel 8 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis.

Som det fremgår af gennemgangen af nyere dansk retspraksis, har danske domstole i vidt omfang lagt sig fast på at ringeagtsytringer ikke kan straffes, og at en sigtelse i princippet kun kan være en strafbar injurie hvis udsagnet rummer en beskyldning mod en fysisk eller juridisk person for at have begået et strafbart forhold.

Lovmotiverne til de nye §§ 267 og 268 rummer om det der tidligere hed bagvaskelse en bemærkning som indebærer at begrænsningen af injurien til en sigtelse for et strafbart forhold, ikke uden nærmere overvejelse kan lægges til grund af den advokat som rådspørges om et injurieresøgsmål. Årsagen hertil er at Straffelovrådet⁶ skriver:

»Alvorlige beskyldninger vil primært omfatte beskyldninger om grove strafbare forhold. Det vil være op til anklagemyndigheden at foretage en vurdering af, om der er tale om en tilstrækkelig alvorlig beskyldning til, at anklagemyndigheden på begæring kan påtale forholdet, og i sidste ende er det op til domstolene at henhøre forholdet til § 267 eller § 268.«

Dette indebærer at en *sekundær* grund til at anlægge en sag teoretisk set kan tænkes at være enten en ringeagtsytring, altså et value judgement, eller en sigtelse, altså facts, om andet end et eventuel strafbart forhold.

Med den nyeste udvikling inden for krænkeleskulturen, som jo er injurieresagens kerneområde, kan det ikke afvises at en påstand om seksuelle krænkelser der klart måtte falde uden for det strafbares felt, og som måske oven i købet kun har karakter af value judgements, kan betragtes som en ærekrænkelse af groveste art. Følgerne af sådanne påstande har jo vist sig at kunne støde endog fremtrædende og i øvrigt velfortjente folk fra deres troner eller i hvert fald at få tronerne til at vakle.

Som eksempel kan jeg citere fra et indlæg i Politiken 24. oktober 2020⁷ på et tidspunkt da debatten om en overborgmesters fald fra de politiske tinder var på sit højeste:

6 Anf. st. s. 150.

7 Anne Sofie Allard i Politiken 24. oktober 2020.

»#MeToo må ikke udvikle sig til en heksejagt eller en middelalderlig tamperret, hvor de anklagede fratages alle rettigheder og bare er ofre for den frådende pøbels krav om lynjustits, lyder det fra talrige hændervidere i debatten.

Men de pågældende har formentlig glemt, at der eksisterer en meget fin injurielovgivning til præcis den situation, hvor man føler sig uretmæssigt anklaget for et kriminellet forhold eller forhold, der kan skade ens omdømme. Retssikkerheden forsvinder ikke, selvom kvinder skulle finde på at stille sig op som »både anklager, dommer og vidner i samme sag«, som skeptikerne ellers advarer om.

Det står den omtalte frit for at hive modparten for en ægte domstol og kræve erstatning for injurier.«

Den 6. januar 2021 bragte Politiken et stort interview med en kendt tv-person som TV2 har fjernet som vært på et populært program på grund af krænkelser som skal have fundet sted for 18 og 20 år siden. TV-værten mener at han er »dømt i et juridisk parallelsamfund« ved en advokatundersøgelse »hvor de der undersøger selv vælger reglerne, selv afhører og selv dømmer«. TV2's indholdsdirektør citeres således: »Krænkelser er uforenelige med at bestride en position hvor man er et billede på TV2's værdier«.

Den særlige problemstilling omkring #MeToo i relation til straffelovens § 267 omtales neden for i kapitel 10 om de retspolitiske overvejelser. Her er spørgsmålet om den advokat som rådgiver en person om #MeToo forhold, efter den gældende lovgivning bør afvise over for klienten at beskyldninger kan medføre straf efter straffeloven.

Kan det f.eks. gøres gældende at TV2's og den undersøgende advokats beskyldninger om sandheden kan bevises, eller om der var et tilstrækkeligt faktuel grundlag for ærekrænkelsen, og om fremsættelsen eller udbredelsen heraf skete i god tro og til varetagelse af en anerkendelsesværdig interesse? Og kan man overhovedet straffe en person for at have beskyldt en anden f.eks. for at have lagt en hånd på et lår under en fest eller julefrokost for måske flere år siden, eller for at have slikket nogen i øret eller for at have fremsat usømmelige forslag f.eks. om et blow job?

Svaret kan kun gives i en endelig dom hvis udfald med de gældende regler i straffeloven ikke kan forudsiges.

Ytringsfrihedskommissionen af 2017 fik til opgave at beskrive de retlige rammer for ytringsfriheden i Danmark, herunder med inddragelse af praksis fra både de danske domstole og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, og drøfte om grænserne for ytringsfriheden er tilstrækkeligt præcise. Kommissionens anbefaling var klar⁸:

8 Ytringsfrihedens rammer og vilkår i Danmark. Betænkning afgivet af Ytringsfrihedskommissionen. Del 1. København 2020. Betænkning nr. 1573 s. 58.

»Endelig er det vigtigt, at eventuelle uklarheder i retstilstanden bliver afklaret. Kommissionen anerkender i den forbindelse, at der altid vil være en vis uklarhed om ytringsfrihedens (retlige) grænser, som det ikke er muligt og næppe heller ønskeligt at fjerne, da der bør være et vist fortolkningsrum for domstolene i de konkrete sager. Det bør dog i videre omfang end i dag sikres, at man alene kan straffes for ytringsindhold, man med rimelig sikkerhed har udtalt, og ikke hvad man kan tænkes at have ment med sin udtalelse. Ingen bør kunne risikere strafansvar, fordi et udsagn tillægges et meningsindhold, som ikke er udtrykkeligt udtalt, og som heller ikke med rimelig stor sikkerhed kan udledes af sammenhængen ... det er værd at bemærke, at selvom befolkningsundersøgelsen viser, at flertallet har en god fornemmelse for de gældende begrænsninger i ytringsfriheden, er der samtidig en relativt stor gruppe af de adspurgte, som ikke er stand til at vurdere, hvad det er lovligt og ulovligt at sige.«

Politikerne glemte i 2014 helt åbenbart at anmode Ytringsfrihedskommissionen om at foretage den brede gennemgang af reglerne i straffeloven om ærekrænkelser som jeg har opfordret til i tidligere udgaver af denne bog. Georg Brandes skriver i »Goethe og Danmark«⁹: »Et vist sandeligt Armodsbævis har Baggesen udstedt sig selv ...«. Med al respekt tør man vel anvende udtrykket »*armodsbævis*« både på Straffelovrådets betænkning nr. 1563 og på politikernes ændring af reglerne om ærekrænkelser i 2018 når det gælder behovet for vejledning om hvad begrebet æren i straffeloven egentlig omfatter.

6.2. Formuleringen af påstanden

Efter at det i stævningen er præciseret hvem der er sagens parter, skal sagsøgeren overveje sin påstand. Til påstanden skal der ifølge retsplejelovens § 348 knyttes en udførlig fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder hvorpå påstanden støttes. Dette kræver først og fremmest at sagsøgeren konkretiserer de ytringer som ønskes pådømt. Det er praktisk at udforme påstanden så præcis at den direkte kan indgå i konklusionen i en dom i forbindelse med en påstand efter straffelovens § 270 om at de ærekrænkende ytringer kendes ubeføjede.

Påstanden i en injuriersag bør udformes så påstanden direkte kan indgå i dommens konklusion, herunder om mortifikation af de fremsatte sigtelser.

9 Georg Brandes: Samlede Skrifter, Første Bind, København, Gyldendalske Boghandels Forlag 1899 s. 278.